

ANMELDELSE

Ny fortolkning af Grønlands løsrivelsestrang

Kirsten Thisted genopliver med *Stemmer fra Grønland - den danske koloni i 1920'erne* afgørende og hidtil underkendte kilder til den dansk-grønlandske historie. Bogen er central læsning til forståelse af den grønlandske selvstændighedstrang.

af Martin Breum

Stemmer fra Grønland - den danske koloni i 1920'erne.
Forlaget Kristeligt Dagblad, 2021
491 s.

Hvis man søger at forstå, hvad der ligger bag de grønlandske visioner om løsrivelse — eller statsdannelse, som stadig flere kalder det i Grønland — er der fængende nyt at hente i lektor Kirsten Thisted's nye værk *Stemmer fra Grønland - den danske koloni i 1920'erne*. Kirsten Thisted henter med stort overskud sine 100 år gamle stemmer frem for at illustrere, hvordan nutidens grønlandske ønske om en ny start på forholdet til Danmark fik grobund allerede dengang.

Historiegranskningen bliver aktuel fra første færd. I forordets første linje minder Thisted os om, hvordan statuen af Hans Egede i Nuuk så sent som i 2020 blev vandaliseret og overmalet igen, denne gang med rød maling. Ordet ”Decolonize” var desuden spraymalet på soklen, og Egede var blevet udrustet med en pisk. På side ti skriver Thisted: ”Faktisk dannedes en stor

del af de fortællinger og rationaler, som har sat rammerne for nutidens relationer, helt tilbage i 1800-tallet, men blev spidsformuleret i første halvdel af 1900-tallet og styrende for udviklingen efter 1953, et årstal, der markerer den formelle afslutning på Grønlands kolonitid, 1721-1953.”

Kolonimagts klassiske ønske om økonomisk overskud blev afløst af jagten på moralsk styrke og anerkendelse

Den falske fortælling i Danmark

Kirsten Thisted er optaget af det, hun kalder følelsesøkonomien; altså de emotionelle lag i

danskeres og grønlænderes vidt forskellige oplevelser af den indbyrdes relation. Hun afviser forestillingen om ”en fælles historie”, men foretrækker stedet at talte om ”to parallelle historier”.

Især er Thisted optaget af et afgørende skifte i den danske fortælling om Grønland, som hun mener at kunne datere til årene efter det store nederlag i 1864. Det var

netop efter den skelsættende nationale katastrofe, at den moderne danske fortælling om Grønland tog form — og det var også her, at kimen til det moderne grønlandske opgør, som vi kender, opstod, mener hun. Over relativt få år blev det grundlæggende rationale i Danmark således angiveligt, at indsatsen i Grønland skulle være ”til gavn for Grønland”, men i mindst lige så høj grad ”til ære for Danmark”.

Kolonimagts klassiske ønske om økonomisk overskud blev på den måde afløst af jagten på moralsk styrke og anerkendelse. Grønlænderne skulle gøres til ”levende vidner om det lille Danmarks brug af civilisation og frihed,” som en dansk udsending i Grønland skrev i 1865. Kolonien skulle ifølge Thisted's analyse ikke længere blot lænses for sæl- og hvaltran til belysning i Europa. Tesen lyder, at Grønland i stedet skulle udvikles til gavn for grønlænderne, fordi den ære, der dermed ville blive vundet for Danmark, ville understøtte genopretningen af

Hjælpen til Grønland blev en succeshistorie, danskerne fortalte om sig selv

nationens moral og omdømme efter 1864 langt bedre, end de magre profitter, Grønland kastede af sig.

Kirsten Thisted mener, at venstremanden Carl Th. Zahle, der senere blev statsminister, knæsatte fortællingen i Folketinget i 1905: ”Der må i vort forhold til grønlænderne ikke være blot stænk af egen nytte,” sagde han.

Socialdemokraten Thorvald Stauning, der regerede i 15 år, optræder på samme vis hos Thisted som flittig eksponent for fortællingen om de gode danskere og de taknemmelige grønlænderne. Hjælpen til Grønland blev en succeshistorie, danskerne fortalte om sig selv, og fra 1920 kunne historien om den mindelige løsning i grænselandet efter genforeningen tilføjes. Senere tilsluttes indsatsen for de danske jøder, Grønlands afkolonisering i 1953 og andre fænomener. Den voldsomme reformproces i Grønland fra 1953 og frem blev gennemført under dansk styring og langt hurtigere, end grønlænderne havde ønsket sig, mener Thisted. Deraf fulgte de kendte sociale problemer — druk, moralsk forfald, familiers

opbrud — men den glade fortælling i Danmark blev hovedsageligt, at danskerne udryddede tuberkulosen, byggede skoler, fabrikker og moderne boliger. De lokale havde selv ansvaret for problemerne.

Grønlændernes lange oprør

Grønlænderne accepterede til gengæld ifølge Thisted aldrig billedet af de gavmilde danskere. Hun fremkalder blandt andre provsten Mathias Storch, der skrev Grønlands første roman, *En grønlænders drøm*, i 1914 som bevis på, at grønlænderne tidligt indledte opgøret med den umulige og ydmygende rolle som evige almissemodtagere – et opgør, som ifølge Thisted's analyse også ligger bag den aktuelle politiske retorik om løsrivelse og statsdannelse.

Undervejs i bogen oplever vi Thisted's stadig større fortælleforce. Præsentationerne af Storch og de øvrige stemmer fra fortiden er videnskabelige, systematiske, nuancerede, indtil benet, men samtidig så velskrevende, at man tager det til sig, som var det skønlitteratur.

Vi kommer forbløffende langt ind i de udvalgte private hjem, vi læser deres mest følsomme breve og private optegnelser — også hos flere centrale kvindelige samtidsvidner. Det var mennesker, som i betydelig grad prægede både den grønlandske og den danske fortælling om indsatsen i Grønland, men som for de flestes vedkommende i dag ville være glemt og borte, hvis ikke Thisted værnede så fornemt om dem.

Hovedpinen meldte sig for alvor i 1970'erne, da grønlænderne begyndte at insistere på en ny fortælling om dansk udnyttelse, race-tænkning og magtbrynde. Ingen på den danske side lyttede for alvor, selvfølelsen var for stærk, forstår vi, men modfortællingen blev ved at samle kræfter i Grønland.

Denne anmelder rapporterede selv tidligere i år fra Nuuk, hvordan et stadig større mindretal i Grønland virker parate til at opløse Rigsfællesskabet, selvom forudsætningerne i Grønland – økonomien, uddannelsesniveaet og så videre — kan virke aldeles tvivlsomme.

Jo hurtigere vi lærer at give slip på ejerskabet, men alligevel bevare tilhørsforholdet, jo bedre

Thisted mener, at grøn-lænderne i mere end 100 år har stræbt efter en 'nulte time': en nulstilling i de dansk-grønlandske relationer, "hvor overlegenhed og underlegenhed erstattes af ligeværd," som hun skriver. Det er drømmen om denne nulstilling af følelsesøkonomien, hun som nævnt også øjner bag de aktuelle planer om statsdannelse. Og det medfølgende opgør vil gøre ondt på danskerne, forklarede hun, da jeg interviewede hende til Weekendavisen:

"Det er svært for os at give slip på den vældige kærlighed, vi selv mener, vi har følt for Grønland," sagde hun. "En gevaldig kærlighed, som altså kræver sin genkærlighed. Men det er ikke

den rigtige måde at have relationer til andre mennesker på; det bliver hurtigt dysfunktionelt. Jo hurtigere vi lærer at give slip på ejerskabet, men alligevel bevare tilhørsforholdet, jo bedre. Vi skal ikke smide forholdet ud med badevandet. Efter alle de år er det næsten skrevet ind i vores gener, at vi på en eller anden måde hører sammen, men vi er nødt til at finde en ny måde at høre sammen på."

Martin Breum (f. 1959) er forfatter og uddannet journalist fra journalisthøjskolen. Hans primære interesseområde er udviklinger mellem Arktis og rigsfællesskabet, og han har skrevet flere bøger om dette emne. Martin er tidligere studievært på DR2's nyhedsprogram 'Deadline', samt vicedirektør i International Media Support.

Udenrigsminister til udenrigsminister

Vi spoler nu tilbage til fremtiden - nærmere bestemt til Det Udenrigspolitiske Selskabs første tidsskrift Fremtiden og den allerførste artikel, der blev bragt i 1945: Daværende udenrigsminister John Christmas Møllers hilsen til tidsskriftet.

Det følges op med en hilsen fra Danmarks nuværende udenrigsminister, Jeppe Kofod.

af John Christmas Møller og Jeppe Kofod

John Christmas Møller, 1945: Tiden skal jo vise, hvor meget det danske Folk, ligesom alle andre Folk, har lært af den anden Verdenskrig med dens Lidelser og Ødelæggelser. Der skal ingen spaadomsgave til at fremhæve, at hvis ikke alle har lært en god Del af Tiden og ogsaa er villige til at ændre vore tidligere Anskuelse og finde frem til rigtige nye Standpunkter, så vil Verden meget nemt falde tilbage til Førkrigstilstanden, og hvad dette vil føre til, ved vi alle.

Noget af det, det danske Folk forhaabentligt har lært og vil leve op til, er, at det er nødvendigt i Fremtiden at have et ganske anderledes Kendskab til udenrigspolitiske Forhold og til, hvad der foregaar ude i Verden. Vi maa kunne tage Lære og ikke altid tro, at vort eget er det eneste værdifulde og det eneste, der duer. Og først og fremmest gælder det om, at vi faar en udenrigspolitisk Forstand og Viden hos alle dele af Befolkningen, helt anderledes end vi havde tidligere.

Det er, saa vidt jeg har forstaaet, ud fra denne Betragtning, at man fortsat vil udgive "Fremtiden", som gjorde en saa overordentlig

Nytte i sin svenske Udlændighedstid, men som vil kunne gøre endnu større Nytte, naar det faar som Opgave herhjemme at være Tidsskriftet, hvor der fortælles om, hvad der foregaar ude i Verden, og hvad vi skal lære deraf. Det er en stor og krævende Opgave, Redaktionen har påtaaget sig. Det vil være meget vigtigt, at det lykkes at gennemføre den, og alle som har Forstaaelse af Betydningen af det størst mulige internationale Samarbejde, vil støtte og hjælpe Redaktionen i dens Arbejde.

Jeppe Kofod: Fra *Fremtiden* til *Udenrigs*. Det var et navneskifte, der giver mening. John Christmas Møller konstaterede i 1945, at det var nødvendigt i fremtiden at have et ganske anderledes kendskab til udenrigspolitiske forhold og til, hvad der foregår ude i verden. Siden er hans fremtid blevet til vores nutid. I dag fylder udviklingen i verden og udenrigspolitikken meget – netop som navnskiftet indikerer det.

Der er sket meget siden. Vi lærte heldigvis en del af Anden Verdenskrig. Og på krigens baggrund har vi igennem årtierne opbygget